

Özel Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Rehber Öğretmenlerin Sorunlarına ve Beklentilerine Yönelik Bir Çalışma*

A Study On The Problems and Expectations Of The Psychological Counsellors Who Work In Private Special Education Institutions

Nurten SARGIN**
Habib HAMURCU

ÖZET

Eğitim bir toplumda tüm bireylere sunulması ve bireylerin alması gereken bir hizmettir. Eğitimden yararlanması gereken bir grup da engellilerdir. Ülkemizde engellilere eğitim vermeye yönelik devlet okullarının yanı sıra çok sayıda özel özel eğitim kurumları bulunmaktadır. Bu merkezler profesyonel meslek elemanlarını bünyelerinde bulundurmaktadır. Bu meslek elemanlarından birisi de rehber öğretmenlerdir. Özel özel eğitim kurumlarının yeni kurulan bir sistem ve işletmeler olduğu göz önüne alınırsa, hem kurum hem de çalışan rehber öğretmenler düzeylerinde sorunların varlığı da dikkatleri çekmektedir. Yapılan bu çalışma ile bu kurumlarda çalışan rehber öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara ve beklentilerine yönelik veriler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konu, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemiyle araştırılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak, çalışma grubuna Konya merkezindeki özel özel eğitim kurumlarında görev yapan 7 kadın 7 erkek toplam 14 psikolojik danışman ve rehber öğretmen alınmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Elde edilen veriler Nvivo 8 programına aktarılarak, kodlamalar ve temalar oluşturularak analizler yapılmıştır. Bulgulardan elde edilen verilere göre; eğitsel, kurumsal, ailelerle ilgili sorunlar ve beklentiler olarak gruplandırılarak açıklanmıştır. Daha sonra sonuçlar ve önerilere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Özel Eğitim Kurumları, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen
Çalışmanın Türü: Araştırma

ABSTRACT

Whatever their characteristics are, people's educational rights are under protection of constitution. People with special needs are also in this group. These people are educated both in state schools and private special education institutions, which are mentioned in 1997 regulation by the Ministry of National Education. Because of the insufficient number of state schools, private special education institutions have been opened everywhere in our country. The aim of these institutions is to help handicapped people to become psychosocially and occupationally independent in their physiological, anatomic and environmental limits (Korucu, 2005). Handicapped people are trained by different specialists, different from other staff such as special education teachers, physiotherapists, nutritionists and psychological counsellors. The aim is to support these people with total approach, which bring variety in special education forward.

The basic principle of the psychological counsellor is to help people, considering their needs and abilities. What people with special needs require is psychological counseling in both private special education and state institutions because psychological counseling and guidance service not only cover services for child but also for parents. Psychological counsellors have many important duties. Private special education institutions employ many psychological counsellors; however, there have been no studies on psychological counsellors that work in these institutions. The aim of this study is to put forward the data concerning working conditions and problems of the psychological counsellors working in private special education institutions. For this reason, following problem questions were tried to be answered:

1. What are the educational problems that psychological counsellors face in private special education institutions?
2. What are the institutional problems that psychological counsellors face in private special education institutions?
3. What are the family problems that psychological counsellors face in private special education institutions?
4. What are the expectations of psychological counsellors in private special education institutions?

In this study, a qualitative research technique was used. The subject was researched by case study which is a qualitative research design. In the study, typical case sampling, a purposeful sampling method, was used. 7 male and 7 female volunteer psychological counsellors, who worked private special education institutions in Konya participated in the study. In order to test the validity of the questionnaire, the views of 4 experts that work at Ahmet Keleşoğlu School of Education at Selçuk University in Konya were asked, and then the semi-structured form was revised considering their views. Besides, experts that are good at qualitative research techniques at Selçuk University were also asked to write their views about the interview questions. Pilot applications were done and the form was revised one more time and made ready for the application. The participants were asked whether they were volunteers and the place and time of the interview was explained, and then they were interviewed. The

* Bu çalışma; 13 - 15 Kasım 2008 tarihlerinde Selçuk Üniversitesi bünyesinde yapılan, 18. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Araştırma verilerinin toplanması konusunda desteklerini esirgemeyen öğretmen Cihan ERYILMAZ'a teşekkür ederiz.

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi

participants' views were gathered through the semi structured interview form. The interview forms were numbered. Nvivo 8.0, a computer supported analysis program was used to code the interview form. The subjects that are parallel to the research and the data content were matched to analyze the data.

Educational problems that psychological counsellors that work in the private special education institutions face: The problems to do with their duties: Considering answers that participants gave about their duties, it was indicated that the managers did not know what the psychological counsellors' duties are and they were expected to serve as special education teacher. Second problem was, special education students did not recognize their individual differences and so they were asked to do mixed education and activities. Problems concerning their education: That psychological counsellors did not have sufficient education during undergraduate studies was the mostly stated problem by the participants.

Institutional problems that psychological counsellors face in private special education institutions: That private special education managers had different views and expectations from psychological counsellors was mostly stated problem by the participants. Secondly, psychological counsellors indicated that the owners of the institutions asked them to work as special education teachers and at the same time they wanted them to do activities not to lose families and to bring families in the institutions.

Family based problems that psychological counsellors face in private special education institutions: Psychological counsellors firstly indicated that they did not have enough information about children's disability condition and they had lack of ability. The families with disabled kids had difficult times because of their disability and so they reflected their anger to disabled kids again.

The expectations of psychological counsellors that work in the private special education institutions: They mentioned the sharing of educational information.

Following suggestions can be made as a result of this research for application and research: The responsibilities and duties of psychological counsellors that work in the private special education institutions should be clearer. The number of undergraduate special education lessons should be increased. Those that want to work at these institutions should at least have master degree and the content of these programs should be reformed considering needs. The psychological counselling services in these institutions should be regulated as rehabilitation counselling. Similar works should be done to establish problems and for precaution. The in-service training for psychological counsellors should be increased. This study was just done in Konya city. It is suggested that it should be applied in other cities, too.

Keywords: Private Special Education Institutions, psychological counsellor.

The Type of Study: Research

GİRİŞ

Sahip oldukları özellikleri ne olursa olsun bireylerin eğitim alma hakları anayasal güvence altındadır (Anayasa Madde, 42-61). Görüldüğü gibi bu kapsam içerisinde özel eğitime muhtaç engelli bireylerde bulunmaktadır. Bu bireylere hem devlet okullarında hem de 1997 sayılı özel eğitim ile ilgili kanun hükmündeki kararnamede yer alan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel özel eğitim kurumlarında eğitim verilmektedir. Devlet okullarındaki engellilere yönelik eğitim olanakların yetersizliğinden dolayı bu tür kurumlar ülkemizde bütün illerde açılmıştır. Bu kurumların amacı, eğitim ile birlikte engelli bireylerin, fizyolojik anatomik ve çevresel sınırlılıkları içerisinde olabildiğince en üst fonksiyonel psikososyal ve mesleki bağımsızlığa ulaşmalarına yardımcı olmaktır (Korucu, 2005). Engellilere verilen eğitimde normal bireylerinkinden farklı olarak birçok meslek elemanı görev almak durumundadır. Örneğin; özel eğitim öğretmeni, fizyoterapist, beslenme ve diyet uzmanı ve psikolojik danışman ve rehber öğretmen gibi. Engellilere yönelik eğitim çalışmalarında çeşitli meslek elemanlarının yer almasındaki amaç, engelli bireylerin sahip oldukları engel türlerine göre bütüncül yaklaşımla gelişimlerinin desteklenmesidir.

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik anlayışında temel ilke, her bireye kendi özel gereksinmelerine ve yeteneklerine göre yardım götürmektir (Özguven, 1999). Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin, ister devlet kurumlarında ister özel özel eğitim kurumlarında alması gereken destek hizmet grubu rehberlik ve psikolojik danışmanlıktır. Çünkü psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yalnızca çocuğa verilen bir hizmet grubu değil, aileye verilen hizmet grubunu da kapsamaktadır. Özürlü çocuğa verilecek eğitimin etkili ve başarılı olması; okul ve ev gibi farklı iki ortamda ki yaklaşım ve davranışlar arasındaki tutarlılıklarla yakından ilgilidir. Okuldaki eğitim ilkelerinin ev yaşantısı ile bağdaştırılması, eğitimcinin anne babadan, anne babanın da eğitimciden yararlanması şeklinde kurulan işbirliği; özürlü çocuğun eğitiminin; yalnız okulda ya da eğitim merkezinde değil, evde ve sosyal yaşamda da süreklilik kazanmasını sağlayacaktır. Belirlenen ortak amaçlar doğrultusunda; doğal ortamdaki etkileşimler temel alınarak hazırlanacak olan eğitim programları, çocuk üzerinde daha etkili olacaktır (Çin,2001).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri yönetmeliğinde(2001) psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin görevleri belirtilmiştir (Madde 64): Bulunduğu kurumun özelliklerini dikkate alarak diğer görevlerinin yanında; özel eğitim gerektiren bireyin kendisini kabul etmesini sağlama, bireysel farklılıklarını anlama, gerçekçi olmayan tutumlarını değiştirme, temel problem çözme stratejilerini geliştirme ve ders dışı

etkinliklere katılımını özendirme gibi çalışmalarını etkili bir şekilde yürütür, Aile eğitimi hizmetlerini ilgili personel, okul ve kurumlarla iş birliği yaparak plânlar, Öğretmenler ve ilgili diğer personel ile iş birliği yaparak, okulda kullanılacak öğrenci gelişim, değerlendirme formlarının hazırlanmasında yardımcı olur, Özellikle, ailesine ulaşamayan öğrencilerin gelişim durumlarını dikkate alarak rapor düzenler, aileye gönderir.

Görüldüğü gibi rehber öğretmenlerin çok önemli görevleri bulunmaktadır. Türkiye’de özel özel eğitim kurumlarında çok sayıda rehber öğretmen istihdam edilmektedir. Ancak bu kurumlarda çalışan rehber öğretmenlere yönelik çalışmalara araştırmacılar tarafından rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı özel özel eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin sorunlarına ve beklentilerine ilişkin verileri ortaya koymaktır. Bu nedenle aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel özel eğitim kurumunda karşılaştıkları eğitsel sorunlar nelerdir?
2. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel özel eğitim kurumunda karşılaştıkları kurumsal sorunlar nelerdir?
4. Özel özel eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin ailelerle yaşadığı sorunlar nelerdir?
3. Özel özel eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin beklentileri nelerdir?

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması, verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinin doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve tümevarımcı bir analize sahip olması önemli özellikleridir (Yıldırım&Şimşek,2006). Konu, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemiyle araştırılmıştır. Durum çalışması, bir/birkaç durumu kendi sınırları içinde (ortam, zaman, vb) bütüncül olarak analiz etme imkânı sağlayan nitel araştırma desendir.

Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olmaktadır. Tipik durum örnekleme ise ortalama durumların çalışılması ile belirli bir alan hakkında fikir sahibi olmak veya bu alan, konu, uygulama veya yenilik konusunda yeterli bilgi sahibi olmayanları bilgilendirme amacını taşımaktadır (Yıldırım&Şimşek,2006). Bu örnekleme modeli ile ortalama düzeydeki özel eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sıkıntılara ve yaşadıkları sürece ilişkin bir fikir edinmek mümkün olacaktır. Nitel araştırmanın örnek ve bakış açısı oluşturma yoluyla deneyim kazandırma işlevi, bu tür örnekleme kullanıldığı araştırmalarda açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır (Yıldırım&Şimşek,2006). Örneklem grubuna Konya ilindeki özel özel eğitim kurumlarında görev yapan, araştırma için gönüllü olan 14 psikolojik danışman ve rehber öğretmen alınmıştır. Bunlardan 7 si kız, 7 si erkektir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanmasında veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorular önceden belirlenir ve bu sorularla veriler toplanmaya çalışılır. Bu yöntem ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek (Karasar,1999). Öncelikle literatür taraması yapılarak özel özel eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin sorunları ve iş süreçleri üzerinde durulmuştur. Temel konular temalaştırılarak, bu temaları ölçebilecek yarı yapılandırılmış görüşme formu

geliştirilmiştir. Görüşme formunun geçerliğini sağlamak için bu form Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde özel eğitim ve psikolojik danışma ve rehberlik alanlarında çalışan, doktora yapmış 4 uzmana verilmiş ve geri bildirimler doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Ayrıca nitel araştırma konusunda Selçuk Üniversitesinde görev yapan uzman kişilerden de görüş alınarak görüşme sorularının daha etkili bir biçimde ifade edilmesi sağlanmıştır. Pilot uygulamalar yapılarak, uygulama sonuçlarına göre gerekli düzeltmeler yapılmış ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Öncelikli olarak katılımcılara çalışma tanıtılarak gönüllü olup olmadıkları sorulmuş ve daha sonra gönüllü olan katılımcılar için yer – zaman – mekan ayarlaması yapılarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışılan konunun hassas olabileceği temalar içerebilmesinden dolayı da kimlik bilgilerinin gizleneceği vurgulanmıştır. Görüşmeler esnasında yazılı görüşme formları kullanılmıştır. Görüşmelerin süresi 30 – 40 dakika ile sınırlı tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda nicel araştırmalarından farklı olarak veriler için “bolluk kanunları” geçerlidir. Verilerin bolluğu araştırmacının veriler içinde kaybolmasına neden olabilmektedir. Günümüzde elektronik ortamda bulunan verilerin fazlalığı da araştırmacıları bu verilerin düzenlenmesi, analizi, yorumlanması aşamasında bilgisayar destekli programlara sevk etmektedir (Baş & Akturan, 2008). Araştırmada katılımcıların görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formlarına yazılı olarak alınmıştır. Görüşme kâğıtlarına numara verilmiştir. Bilgisayar destekli nitel veri analiz programı olan Nvivo 8.0'dan faydalanılarak görüşme kâğıtları programın kaynaklar bölümüne aktararak gerekli kodlamalar yapılmıştır. Araştırma problemleri ekseninde oluşturulan temalar ile veri içerikleri eşleştirilerek veriler analize hazırlanmıştır. Araştırma problemleri ekseninde oluşturulan temaların daha iyi anlaşılabilmesi için alt temalar/kategoriler oluşturulmuştur. Program yardımıyla kodlara, temalara göre verilerin betimlenmesi, alıntılara yer verilmesi ve örneklendirilmesi yapılarak yorumlanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgulara ve yorumlara, katılımcıların yaş ve cinsiyet bilgileri eklenerek yer verilmiştir. Yorumlamalarda birden çok ifade ve sorun belirtildiği için gruplandırmalar yapılarak verilmiştir.

Özel Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Karşılaştıkları Eğitsel Sorunlarla İlgili Görüşleri

Katılımcıların cevapları analiz edildiğinde görevleri ile ilgili sorunlar, aldıkları eğitimle ilgili sorunlar olmak üzere iki alt kategori oluşturulmuştur.

a) Görevleri ile İlgili Sorunlar: Katılımcıların görevleri ile ilgili sorunlara verdikleri cevaplar incelendiğinde, birinci sırada psikolojik danışma ve rehberlik alanının yöneticiler tarafından bilinmediği ve kendilerinden bir özel eğitim öğretmeni gibi eğitim vermelerinin beklendiği belirtilmiştir. Bir katılımcı bununla ilgili olarak “Bu eğitim kurumlarında psikolojik danışma kavramı kabul görmemektedir (35 Y, E)” şeklinde görüş belirtmiştir. Başka bir katılımcı da “Kendi alanıma yönelik işler yapmaktan uzağım, bizlere özel eğitim uzmanı gözüyle bakılmasından dolayı bu alanda bizden çok fazla şey bekleniyor (33 Y, E)” şeklinde görüş belirtmiştir. Katılımcılar tarafından ikinci sırada, özel eğitime muhtaç öğrencilerin bireysel farklılıklarının ayrımına tam varılmadığı bundan dolayı karma eğitim, etkinlik yapmaları istendiği ifade edilmiştir. Bu konuda bir katılımcı “Psikodrama ortamı ve grup etkinliklerinde karma çalışma yapmamız isteniyor. Gerekli hedefleri karma gruplarda gerçekleştiriyoruz (28 Y, K)” şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcılar tarafından üçüncü sırada; aile eğitimi, danışmanlığı konularına kurum düzeyinde gerekli önemin verilmemesinden dolayı rehabilitasyon faaliyetlerinden gerekli sonucu alamadıkları ifade edilmiştir. Bu konuda bir katılımcı “Çocuklarda ilerleme olmasına rağmen kurumumuzdan aileye yönelik destek olmaması bizi çok zorluyor (29 Y, E)” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuda bir katılımcı “Kurum

için ev ziyaretleri ve veli görüşmeleri önemsenmiyor, çok az faydası olduğuna inanılıyor (26 Y, E)” şeklinde görüş belirtmiştir.

b) Aldıkları Eğitim İle İlgili Sorunlar: Psikolojik danışmanların lisans eğitimleri sırasında özel eğitim kurumlarında görevlerini yapabilecek kadar eğitim almadıkları bütün katılımcılar tarafından ifade edilen bir sorun olmuştur. Bir katılımcı “Lisans eğitiminde aldığımız 3 kredilik ders oldukça yetersiz. Alana girdikten sonra kendi çabamızla bir şeyler öğreniyoruz (27 Y, K)” şeklinde görüş belirtmiştir. Lisans eğitimleri sırasında gerekli eğitimi almadığını ifade eden bir katılımcı ise “kendi adıma üniversitede özel eğitim alanına yönelik aldığım eğitim bir dönemlik bir eğitimdi ve teoriye dayalı olduğu için uygulamaya yönelik herhangi bir eğitim almadım (25 Y, E)” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuda başka bir katılımcı da “özel eğitim ile doğrudan ilgili dersler tabii ki var ama uygulama şansı yok, özel eğitimde çalışmaya başladığımızda birçok meslektaşımın bocaladığını ve çaresiz kaldığını görüyorum. Alan dersleri arttırılarak, daha çok uygulama şansı verilmeli (24 Y, K)” şeklinde görüş belirtmiştir. Üniversite de aldıkları eğitimin yetersizliğini ifade eden başka bir katılımcı da “ üniversiteden mezun olduğumda değil, ancak şu an yeterince donanımlıyım. Çünkü araştırıyorum, birebir uygulamalar yapıyorum, kurslara seminerlere katılıyorum (28 Y, K)” şeklinde görüş belirtmiştir.

Özel Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Karşılaştıkları Kurumsal Sorunlar

Özel özel eğitim kurumları yöneticilerinin psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerine yönelik farklı bakış açılarının ve beklentilerinin olmasının psikolojik danışmanlar için sorunlara neden olduğu katılımcılar tarafından birinci sırada ifade edilmiştir. Bu konuda bir katılımcı “kurumlarda yöneticilere, patronlara göre yaptığımız işlere yönelik beklentilerin değişiklik göstermesi bizlere sorun yaratıyor (25 Y, K)” şeklinde görüş belirtmiştir. Bir başka katılımcı da “kurum yöneticisi eğitimciyse ya da eğitim ve hizmet amaçlı bir zemin üzerinde çalışıyorsa bizlere bakış açısı da iyi olmaktadır (34 Y,E)” şeklinde görüş belirtmiştir.

Psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler ikinci olarak kurum sahibinin kendilerinden özel eğitim öğretmeni gibi çalışmalarını istemesini ve aynı zamanda aileleri kaybetmemek, aileleri kuruma kazandırmak için faaliyetler, görüşmeler yapmalarını istemelerini belirtmişlerdir. Bir katılımcı “ Kurumumuz bizden özel eğitim öğretmeni gibi çalışmamızı ve en ağır öğrencilerin rehabilitasyonu bekleniyor (22 Y, E)” şeklinde görüş belirtmiştir. Bir katılımcı da “kendi alanım ya da ihtiyaçlarım konusunda bir problem yaşamadım. Kendime ait odam mevcut. Aile danışması aile bilgilendirme ya da mesleğimle ilgili olarak karışmıyorlar. İdarecilerimin bu konularda yanımda olduklarını biliyorum ama farklı kurumlarda çalışan arkadaşlarımın sorunları olduğunun farkındayım (29 Y, K)” şeklinde görüş bildirmiştir. Görevler konusunda sorun yaşadığını ifade eden bir katılımcı “Bizleri halkla ilişkiler birimi gibi velileri kaybetmemek, ikna etmek üzere çalıştırıyorlar, psikolojiyi bilmemizi veliyi ikna için dikkate alıyorlar ama çocukla ilgili yapabileceklerimiz konusunda psikolojik bilgileri kabul etmek istemiyorlar (25 Y, K)” şeklinde görüş bildirmiştir. Kurumuyla sorun yaşamadıklarını bildiren katılımcılarda bulunmaktadır.

Özel Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Ailelerle Yaşadığı Güçlükler ve Sorunlar

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, ailelere yönelik sorunları belirtirken ilk sırada çocuklarının engel durumuna ilişkin bilgi ve beceri eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı “Aileler çok cahil. Çok çocuklular, özürlü çocuğa zaman ayıramıyor. Verilen görevleri yapmıyor, yapamıyor. Onlar için kurum, belirli zamanlarda çocuğun bırakılacağı, kendilerine zaman yaratılacak bir ortam olarak değerlendirilmekte. Çocuğun ne yaptığı birçok aile tarafından sorgulanmıyor. Bizim burada yapmış olduğumuz eğitimler evde desteklenmelidir. Destekleme olduğu sürece ilerleme sağlayabiliyoruz (25 Y, E)” şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir katılımcı da “Aileler özürlü çocuklarını kabullendiklerinde değişim ve ilerleme rahatlıkla gerçekleşiyor. Kırılganlığı fazla olan ailelerde sürekli başa dönüyoruz (23 Y, K)” şeklinde görüş bildirmiştir. Özürlü çocuğa sahip olan ailelerin çocuktaki özür yüzünden sıkıntılı zamanlar geçirdiklerini ve bunun da kızgınlığını yine özürlü çocuğa yansıttıkları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bir başka katılımcı “Bazı ailelerde oldukça zorlanıyorum. Çünkü çocuktaki özür ailede bazı

problemlere neden olmakta ve bu problemlerin çocuğa yansıtılması işimizi daha da zorlaştırmaktadır. Öncelikli olarak aile danışması ile durumu normale getirmeye çalışıyoruz (28 Y, E)” şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir katılımcı “Aileler çocuklarıyla ilgili konularda bilgi almak istiyor. Bizlerle sorunlarını paylaşmaya istekliler. Artık insanlarımız kendilerini daha iyi ifade ediyor (30 Y, K)” şeklinde görüş bildirmiştir.

Özel Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Beklentileri

Katılımcıların cevapları analiz edildiğinde eğitsel ve kurumsal olarak çeşitli beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir. Eğitsel olarak birinci sırada bilgi paylaşımı beklentisi yer almıştır. Bu konuda bir katılımcı “ Kurum içindeki özel eğitmen arkadaşların bazı konularda bilgi paylaşmak istemediklerini sezinliyorum, bu konuda kurum yöneticileri aynı amaçla bir arada bulunduğumuzu diğer arkadaşlara sık sık hatırlatmalıdırlar (30 Y. K)” şeklinde görüş bildirmiştir. Başka bir katılımcı “Seanslarda çoğunlukla özel eğitime ağırlık veriliyor, psikolojik danışmanlık ve rehberlik çalışmaları da seanslarda yer almalıdır (25 Y. E)” şeklinde görüş bildirmiştir. Bir katılımcı da “ Özel eğitimde psikolojik danışmanlık ve rehberlik yapmayı burada öğrendim, özel özel eğitim kurumları hizmet içi eğitimlerle psikolojik danışmanları daha yeterli duruma getirebilirler (29 Y.K)” şeklinde görüş bildirmiştir. Bir katılımcı “ Ev ziyaretleri aileler ve çocuk için çok önemli, kurum yöneticilerin bu konuda daha duyarlı olmalarını bekledim (28 Y.K)” şeklinde görüş bildirmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada özel özel eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve beklentiler incelenmiştir. Özel özel eğitim kurumlarında yaptıkları görevler, sorumluluklar, kurum yöneticilerinin beklentileri ve aile ile iletişim kurma konularında sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Özel özel eğitim kurumlarında aranılan eleman olma özelliği olan psikolojik danışmanların lisans düzeyinde özel eğitim konusunda yeterli düzeyde eğitim almadıkları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Özel eğitim alanında eğitim almayan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin bu alanda güçlükler ve sorunlar yaşadıkları araştırmalarda da ifade edilmektedir (Çetin,2004). Katılımcılardan kendilerini özel eğitim alanında geliştirenler kendilerini alan için yeterli görürken, özel eğitim alanında kendini geliştirmeyen katılımcıların kendilerini özel eğitim için yetersiz görmüşlerdir. Yükseköğretim kurulu (YÖK) tarafından belirlenen psikolojik danışmanlık ve rehberlik lisans eğitimi ders programında sadece 3 kredilik özel eğitim dersine yer verilmiştir. Özel gereksinimi olan çocukların sınıfa, okula, hatta topluma sosyal kabulünün öğretmenlere ve okul yöneticilerine bağlı olduğunu özel eğitimde önemi vurgulanan bir konudur (Sarı,2002). Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin lisans eğitimleri merkez alınarak lisansüstü eğitimleri ile özel eğitim alanında yetiştirilmeleri Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik derneğinin de ulaşmayı istediği hedefler içindedir (Ergene,2008). Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerinde görevlerini gerektiği şekilde yerine getirebilmeleri açısından ortam ve donanım ihtiyaçları mümkün olduğunca karşılanmalıdır.

Çalışmada katılımcıların tamamı ailenin özel eğitime bakışı ve desteklemesi konusunda sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aileler engelli çocuğa sahip olma sonucunda bu duruma uyum sağlamada farklılıklar göstermektedirler. Ailelerin bir kısmı bu duruma kolay uyum sağlayıp, tedavi-egitim imkânlarını araştırırken bazı ailelerde ise durumun kabullenilmesi daha uzun süreli ve daha yıpratıcı olabilmektedir (Ataman,1997). Katılımcılar tarafından ailelere yönelik yapılan faaliyetler aileye psikolojik destek sağlamak ve aile eğitimi olarak belirtilmiştir. Ailenin durumu kabullenerek işbirliği yapması ile kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiği yine katılımcılar tarafından ifade edilen görüşlerdendir.

Yapılan başka bir çalışmada yukarıdaki bilgilere ek olarak, rehber öğretmenlerin özel eğitimdeki çalışmalarına etki eden bilgi beceri tutumlarının yanı sıra öz yeterlik algılarının da önemli olduğu belirtilmiştir (Sahraç, 2007).

Bu araştırma sonucunda uygulamaya ve araştırmaya yönelik olarak:

- Özel eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin görev ve sorumlulukları daha belirgin hale getirilmesi,

- Lisans eğitimlerinde özel eğitim ders saati ve uygulama saati artırılması,
- Özel eğitim kurumlarında çalışacak psikolojik danışmanların en az master seviyesinde de eğitim almaları sağlanması ve bu programların içerikleri alan uzmanları tarafından ihtiyaçlara göre şekillendirilmesi,
- Bu kurumlarda verilen danışmanlık hizmetleri Rehabilitasyon danışmanlığı adı altında yeniden düzenlenmesi
- Benzer çalışmalarla sorun tespitleri ve önlemlerine yönelik araştırmaların yapılması
- Bu kurumlarda çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin artırılması,
- Bu çalışma yalnızca Konya ilinde yapılmıştır, başka illerde de benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Anayasa. Serhat Yayın ve Dağıtım, İstanbul, 1988

Ataman, Ataman. Özel Eğitim. (Ed. Leyla Küçükahmet) **Eğitimbilime Giriş**, Ankara, Gazi Kitapevi, 1997

Baş, Türker & Akturan, U. **Nitel Araştırma Yöntemleri Nvivo ile Nitel Veri Analizi**, Ankara, Seçkin Yayınları. 2008.

Çetin, Ç. (2004). “*Özel Eğitim Alanında Çalışmakta Olan Farklı Meslek Grubundaki Eğitimcilerin Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi* A.Ü. Eğitim Fakültesi”. **Özel Eğitim Dergisi**. 5, (1). 35-46

Çin, A. (2001). “*Grup Rehberliğinin Özürlü Çocuğu Olan Anne Babaların Kaygı Düzeylerinin Azaltılmasındaki Etkisi*”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Ergene, T. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Yeni Yaklaşımlar ve Gelişmeler**. <http://www.pdr.org.tr>. [Erişim Tarihi:22 Eylül 2008].

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, Ankara, Nobel Yay., 1999.

Korucu, N. (2005). “*Türkiye’de Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmeti Veren Kurumların Karşılaştığı Güçlüklerin Analizi: Kurum Sahipleri, Müdür, Öğretmen ve Aileler Açısından*”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı

MEB, (2001). **Tebliğler Dergisi**, Sayı : 2524, Nisan 2001

MEB, (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, **Tebliğler Dergisi**, 2585.

MEB, (2000). **Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği**, Ankara, MEB Basımevi.

Özgüven, İbrahim, Ethem. **Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Ankara, PDREM Yay,1999

Sahranç, Ü. (2007) “*Stres Kontrolü, Genel Öz- Yeterlik, Durumluk Kaygı ve Yaşam Doyumuyla İlişkili Bir Akıy Modeli*” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Sarı, Hakan. **Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleri ile İlgili Öneriler**. Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2002.

Yıldırım, Ali. & Şimşek, Hasan. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara, Seçkin Yay, 2006.

YÖK. (2008) **Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı Ders İçerikleri**. http://www.yok.gov.tr/component/option,com_docman/task,doc_download/gid,11/Itemid,99999999/ [Erişim Tarihi:22 Eylül 2008].